

Ramiz Həsənoğlu - 75

Ustadın yubiley ili yekununa yaxınlaşdıqca sənətin qəlizliyi və bu işə ömrünü həsr etməyin necə böyük fədakarlıq olması haqda fikirləşirəm. Düşündürən isə elə Ramiz Həsənoğlunun özüdür. Məsələ burasındadır ki, uzun müddət mətbuatda, televiziya çıxışlarında gündəlikləri haqqında danışan rejissor bir çox sənətsevərlərin marağını oyadıb. Son dərəcə qeyri-adi istedadla malik sənətsünas Aydın Talıbzadə bir vaxt bu gündəliklərdən istifadə də etmişdi; Ramiz Həsənoğluya həsr etdiyi “Ustad və ayna” kitabında bunlardan nümunələr də gətirmişdi. Gündəliklərin üzə çıxarılması nə qədər böyük maraqla qarşılanırsa da, oxucuda istər-istəməz “bəs sonra?” sualı da qalmışdı. Əlbəttə, A. Talıbzadənin əsərini sənətsünaslıq elmimizə ən dəyərli töhfə kimi qiymətləndirib onu da deməliyəm ki, elə bir çox suallara da bu kitab cavab verir. Amma nə gizlədim, məni də çox sevdiyim tamaşaların, ekran işlərinin, sənət hadisələrinin səhnə arxası, yaxud buna həsr olunan ömrün yalnız sənətkarın özünə bəlli tərəfləri çox maraqlandırır. Bir neçə dəfə bu gündəliklər əsasında nə isə yazmaq, Ramiz Həsənoğlunun özündən müsahibələr götürmək, ya video materiallar hazırlamaq niyyətimiz də baş tutmamışdı. Hər dəfə söz düşəndə Ramiz müəllim təvazökarlıqla yayınırdı mövzudan. Nəhayət bir gün gündəliklərinin böyük bir qismini mənə təqdim edəndə söz tapmadım deməyə. Bu, böyük bir master-klassın dərsliyi idi məndən ötrü. Hələ ilk vaxtlardan rusca yazdığı bu qeydləri sonradan doğma dilimizdə qələmə alması məndən ötrü xeyli təsirli məqamdı. İnsanın özüylə dördləşmə-

si, özünü dinləməsi, özünü yazması yalnız doğma ana dilində ola bilər görünür. Amma eyni zamanda məni sarsıdan bayram bildiyimizin, yaxud evlərimizə, ailələrimizə bayram gətirən, illər keçsə də, özəl günlərdə ekranları bəzəyən işlərin arxasındakı heç də bayrama bənzəməyən zəhmət, əziyyət, hətta zülmüdü. Hələ 90-2000-ci illərin qeydlərini oxuyanda Ramiz müəllim nigarçılıqla fikrimi soruşdu. Sonrakı səhifələrdən anladım ki, bir az ehtiyatsız cavab vermişəm; az qala hər gün həkim müayinələri və müalicələrimizlə bağlı yazırsız... Gülümsədi, bunu hamı edir, sadəcə mən yazmışam, qalib. Qəribədi ki, şikayət etmədi və bəzi böyüklərimiz kimi "canımı qoymuşam yolunuzda" - demədi. İndi bu günümüzdə qədər hər bir səhifəni gözəndən keçirib bütöv bir sənətə ömrünün çətinliklərini anlayıram. Yəqin başqa cür heç alınmaz da... Sən öz üzərinə məsuliyyət, çiyinlərinə yük götürməsənə, gördüyün işin fərqindəsənə, kiməsə gülüş bəxş edib başqasını düşündürmək kimi missiyan varsa, yolun həkimlərlə daim kəşifçək, dərmanlar da yol yoldaşı olacaq. Bilmirəm, bəlkə bir ürəyin yükü deyil bütün bu görülən işlər, ona görə...

Hər bir əsərdən vətənpərvərliyi, istedadı, xalqına böyük sevgisi duyulan Ramiz Həsənoğlunun gündəlikləri də bu böyük eşqi - sənət eşqini daşımağın, yaşatmağın çətinliyini, vacibliyini öyrətdi bir daha mənə. Ustad gündəlikdən səhifələri oxucularımıza təqdim edəcəyimi də deyirdim. Amma nədənsə cəsarətim çatmadı. Bir insan ömrünün ancaq özünə-gündəliyinə etibar etdiyi mübhəm xatirələrini açmağa haqqım varmı, bilmirəm. Bəlkə nə zamansa bunların əsasında sənəddi-bədii roman yazılacaq, bəlkə ara-sıra vərəqləyib sənətə aid ilginç faktları məqalələrimdə, yazılarımda istifadə edəcəm, demək çətindi. Hər halda bu gündəlikləri zəngin bir xəzinə kimi qoruyacağuma söz verirəm. Və onlardan yalnız Aydın Talıbzadənin üzə çıxardığı, kitabına daxil etdiyi səhifələrdən bəzilərini oxucularımızla bölüşüb yubiley yazımı təqdim edirəm...

+++

“9 iyun 1982-ci il.

Gör pyesin finalında necə düşünür Teymur: “Əgər dünyanın zərrə qədər dəyəri olsaydı, yığının insanlara, ucsuz-bucaqsız məmləkətlərə... sən kimi bir kor, mənim kimi bir topal müsəllət olmazdı”. Naümid, məyus, sübhəli hökmdar... Onun dramı, mümkün ki, elə faciəsi də fikirlərilə əməllərinin ixtilafı, uyğunsuzluğudur. Teymur ziddiyətli obrazdır; karnavalcasına ziddiyətlidir. O, bəşərin xəstə vicdanıdır. Teymur sevgilər önündə, şair qarşısında, hətta özünün, öz içinin qəşərinə belə acizdir, gücsüzdür. Bu, paradokslar adamıdır. Tərətdiyinin şər olduğunu özü bilən kimsədir. “Topal Teymur” bir pyes kimi sosial dramdır; elə bir dram ki, bütün insanı, fəlsəfi potensialı ilə müharibə əleyhinə yönəlib. Qəribə də olsa, Teymur və Bəyazid bir yolun yolçularıdır. Onlara qarşı qalxışanlar Kirmanidir, Olqadır və Cücədir. Bir də kəndli qadın və üstəgəl, Şeyx Buxari. Divanbəyi ortodoks mövqedədir. Qalanları isə dramaturqun əlində bədii vasitədir ki, fəaliyyəti inkişaf etdirdin”.

+++

“25 oktyabr 1983-cü il.

“Hər şeydən öncə onu deyim ki, yayın əvvəlində 1983-cü ilin 21 iyununda “Topal Teymur” teleanranla birinci kərə göstərildi. Mənim həyatımda mərhələ təşkil edən bir iş başa çatmışdır. İndi mən istəyirəm faktların üzünə dik baxım. Səhvlər olub? Şəksiz: həm rol bölgüsündə, həm məşq prosesində. Amma əsas məsələnin öhdəsindən gəlmişəm: teletamaşada ansambl yarada bilməmişəm, aktyorları, kollektivi öz arxamca aparmağı bacarmışam. Zənnimcə, ziyahlar (təəccüblənmiş və şaşırmış) ilk dəfə inanmağa başlayıblar ki, televizion da sənətdir. Qəzətlərdə məqalə və resenziyalar dərc edilib. Bu tamaşa məndən ötrü həm də bir sınaq idi. Məşqlə-

rin çətinliyini, çəkilişlərin əziyyətini də yaşadım, adamlarla sözləşdim də, mübahisələrim də düşdü. Bir sözlə, kamillik imtahanı verdim deyəsən. Sonşuz dərəcədə şadam mən buna. Və nə yaxşı ki, bu imtahan oldu da, qurtardı da. İndi mən 4 aydır ki, “Musiqi proqramları redaksiyası”nın baş rejissoruyam. Əvvəlcədən söyləyim ki, “Topal Teymur” bundan ötrü “royalda heç nə ifa etməyib”. Yenə dəmi tale mənə dil çıxardı? Əlbəttə ki, “baş rejissor” mənə mənə mənə üçün bir elə də əngəl törətmir; əksinə, bu, mənim xeyrimədir ki, zərərime yox. Amma baş rejissorun yükü yaman ağırdır. Artıq müxtəlif səviyyələrdə sözüm bəzi adamlarla çəp gəlib, bəzi işçilərlə əməlləyə atılmışam. Bilirəm ki, bu, mənə yaradıcılıqda bərk mane olur. Səy göstərirəm ki, rəhbərliyi buna inandırım. Hələlik ki, faydasızdır cəhdlərim. Sabaha, bir də Allaha ümid bəsləyirəm...”

+++

“13 may 1984-cü il.

Yenə nəşə baş verir. Gərək özünü hər axşam yazı masasının arxasında oturmağa məcbur edəsən. Və sadəcə yaşadığın günün protokolunu tutasan: harada olmusan, kiminlə görüşmüşsən, nə dərk etməmişsən, nəyi öyrənmişsən. Faydası var. Bu gün səhərdən məşinlə əlləşmişəm, sonra heç nə barədə fikirləşməmişəm: nahar eləmişəm, yatmışam. Həyətdə əyləşib çay içdik. İş haqqında düşünməmişəm. Dünən “Ortabab amerikalı qadın”ın ilk məşqi oldu. Aktyorların çoxusu hüzur gətirməmişdi: cəmi üç nəfər idilər; Amaliya Pənahova da icazə aldı. Litva müəllifinin pyesi. 60-cılar Amerikası, litvalı mühacirlər. Və bütün bunlar Azərbaycan televizionunda (!) tamaşaya qoyulacaq. Hm...m...m... Kimsə yaxşı deyib: həyat bədii kompromislərdən ibarətdir. Müdrikləşmə budur ki, onların sırasından ən xırdasını seçib götürəsən. Beləliklə, bu, növbəti (!) kompromisdir. Beynimin künc-bucaqlarında isə tamsınırım: “Bunun divi-

dentləri olacaq. Ancaq bu, məni utandırmır. Olsun ona görə ki, pyes heç də pis deyil”.

+++

“28 iyun 1984-cü il.

Bir həftə bundan öncə Kirovabada, mənim uşaqlıq dünyamın içində “tullanmışdım”. Haradasa uzaq illərdə evlər, ağaclar, işıq dirəkləri mənə uca və nəhəng görünürdülər. İndisə onlar olduğu kimidirlər. Azmərtəbəli binalar da eləsən balacalaşmış. Ancaq şəhər parkında və məscid qarşısındakı ağaclar bir boy da hündürləşiblər. Məndə yaxşı nə varsa, Gəncədə yaşadığım illərdən qalib. Dostlarım təəccüblənir ki, folklorla və muğama bu cür bələdəm. Bu da ordandır, uşaqlığımdan, Gəncədən. Yəqin Gəncə böyük şəhərlərdən torpağa, həqiqətə daha yaxındır - deyər, ona görə. Məsələn, Bakıdan. Gözəl nə mövcudsa, rüşsi torpaqdadır. Elə orada mən 7-8 yaşında ikən “Koroğlu” eposunu başdan-başa əzbər öyrənmişdim. Bu gün də imkan düşsən kimi anam öz kiçik oğlunam istedadından danışırsın. Hə... günlər olub. Mən ora Dövlət Teleradio nümayəndəliyinin tərkibində AzTV-nin Kirovabad günlərinin bağlanışına getmişdim. Gördüyümü gördüm. Yol qəribə şeydir. Hələ qədimlərdə deyiblər ki, “əgər adamı tanımaq istəyirsənsə, onunla yola çıx”. Nə isə... Bu gün yeməxanada Kamil Abdullayev əla bir kəlmə işlətdi: “Nə qədər ki, bu bizim millət var, o qədər də Mirzə Cəlil yaşayacaq”. Allah sənə rəhmət eləsin, a kişi. Və Kirovabad sərgüştələrinin nəticəsi kimi: sən demə, dünyada “düzlük və nəciblik” çox nadir keyfiyyət imiş... 17 iyunda “Ortabab amerikalı qadın” teletamaşası efirə yayımlandı. Belə sürətlə mən heç vədə işləməmişdim. Mayın 12-də birincini məşqdən efirə vaxtına qədər cəmi 35 təqvim günü keçib. Bu hünəri özümdən gözləyirdim. Bütünlkdə teletamaşa bəyənilib. Xüsusilə Elşad Quliyev bərk tərəflədi. Əlbəttə ki, müəllif qarşısında onun nüfuzunu artırmışam. Prinsipcə isə bu, yeni bir işdir. İkinci hissə

üçün lap and da içmək mümkündür. Amma 35 gün... Özünə və kollektivə belə əzab vermək günahdır. Bu, həmişə sonradan bir fəsad törədir”.

+++

“4 yanvar 1987-ci il.

Gündəlik qeydlərim zaman-zaman seyrəlidir. Fikirlərim daha qəmgin və kədərli olur. Tez-tez qüsbələnirəm. Nədir bu? Ömrümün hansı çağdı? Pazyün? Güman eləyirəm ki, qısa hələ xeyli var...

Yeni ilin birinci günü “Ordan-burdan” efirə göstərildi. Mümkün ki, hər şey alınmayıb. Amma nəşə də alınıb. Hər halda elə hesab edirəm ki, bu, 20 illik telefəaliyyətim dövründə mənim ən kamil işimdir. Qəribədir, bu tamaşanın nümayişi tarixi mənim 20 il bundan qabaq TV-yə rejissor köməkçisi düzəlməyim barədə verilmiş əmrin imzalandığı günlə üst-üstə düşdü. Aman Allah, 20 il... Bir igidin ömrü. Hələlik ki, bu haqda müfəssəl yazmaq arzusu keçmir ürəyimdən...

Yenə də içimdə bir boşluq duyulmaqda və axmaq-axmaq fikirlər girir beynimə. İstəyirəm yığdığım təcrübəni bölüşüm. Güman ki, bu, haradasa Yaradıcılıq Birliyi kimi bir şey olsun, şərti adı da, tutalım, “Axtarış”, və ya başqa nəşə. Mənə indi elə status lazımdır ki, birdəfəlik bu “növbətilər” cərgəsindən çıxım.

+++

“12 yanvar 1987

Heç cür özümü kökləyib bütövlükdə “Ordan-burdan”a sərf elədiyim 2-3 ayı qısa xülasə şəklində gündəlik səhifələrində görükdürə bilmirəm. Nədən başladı hər şey? Sədr məni yanına çağırdı, haradasa 1985-ci ilin ortalarında. Getdim. Elə həmin gün telemüziklin librettosunu oxumağı təklif etdi mənə. Dedi ki, fikrimi söyləyim. Mən də oxudum. Xoşuma gəldi. Əvvəlcə ideya bu idi ki, tele-tamaşaya libretto müəllifləri F. və Z.Hacıyevlərlə birlikdə quruluş verək. Sonra onlar belə qərarlaş-

dılar ki, birinciliyin dəfnə yarpaqlarını mənimlə bölüşdürməsinlər və məndən yalnız televiziya rejissoru qismində bəhrələnsinlər. Qəti etirazımı bildirdim və bəyan elədim ki, tamaşanı təkbaşına qoymaq istəyirəm. Elə beləcə də ayrıldıq. Bir qədər keçdi. Sədr məni təzədən çağırdı kabinetinə: dedi ki, “get, özün hazırla”. Və başlandı, nə başlandı. Məşq prosesi bir iləcən uzandı. Keyli vaxt apardı teletamaşada iştirak edəcək aktyorların dəqiqləşdirilməsi. Müəlliflər istəyirdilər ki, mən məlum “aktyor dəsti”ndən, yəni Nəsimə Zeynalovadan, Hacıbaba Bağirovdan, Səyavuş Aslandan və onlar kimilərdən faydalanım. Ancaq mən öz seçdiyim aktyorlar üzərində dayanmağa nail oldum. Bununla da bizim əziz müəlliflər başa düşdülər ki, mən işlərimə qarışmağa heç kəsə icazə vermirəm və gələcəkdə də belə-belə cəhdlərin qarşısını alaçağam”.

QEYD: Gündəliklərdən səhifələr A.Talıbzadənin “Ustad və Ayna” kitabından götürülüb.

+++

Bayram günləri televizoru sevimli ailə üzvünə çevirirdi tele-tamaşalar. İndiki uşaqlar bilməz, o vaxt Yeni il, Novruz tətilərini doğmalar birgə vaxt keçirmək üçün fürsət sayardılar. Kimsə Narsissayağı öz şəkillərini çəkib tanımadığı adamların bəyənməsi üçün çalışmırdı, heç görməmiş kimi süfrəsini paylaşib yediyini reklam edən də tapılmazdı. Bəlkə o zaman texnika bu qədər inkişaf etmiş olsaydı, onda lap betərini yaşayardıq. Hər halda zəif texnika və güclü ürəklərin sayəsində gözəl bir uşaqlığımız olub. Axı nə lazım idi biz balacalara? Böyüklərimizin bütün çətin və yorğun həyatına baxmayaraq, deyib-gülməsi, sevinməsi, bizi də öz şənləklərinə qatması. O şaqraq gülüşlərdən, canlı söhbətlərdən, müzakirələrdən bizə də pay düşürdü, bəli. Və mən bu qədər zaman keçəndən, indi kiminsə böyüyü, valideyni olandan sonra başa düşürəm ki, uşaqlar üçün işləmək, çalışmaq, onları təmin etmək şərt de-

yil. Şərt onlar üçün xoşbəxt olmaqdı! Xoşbəxtlik isə təkcə qəlb işi deyil, həm də intellektual hadisədi, müdriqliyin, həyata sakit, təmkinli münasibətin, gözütoxlugun gətirdiyi duyğudu. Hə, elə ona görə də bayramlar və televizoru doğmalardan birinə çevirmiş əsərlər yadıma düşdü.

O zaman mən balaca idim və evimə dolmuş bu böyük sevincin, gülüşlərin, mehriban ab-havanın səbəkarının kim olduğunu bilmirdim. Bir dəfə ekran-dan dil çıxarmışdı bizə, qulağı ağrıyan uzun “balaca”

da yaman təəccübləndirmişdi məni, bu boyda uşaq olar, uşaq ha?! Yaşıl eynək taxıb adamları qorxutmağı da bir ayrı olay idi onda... Daha doğrusu, mənim bildiyim bu idi. Böyükdə ekranda gördüklərimizi, sevdiyimiz aktyorları, onların ifasını yönləndirən adamın varlığını da öyrəndim. Həm də elə uşaq, yeniyetmə ağılımıza sığışmayan, xoşladığımız düşündürücü, təsirli və gülməli əsərlərin bir adla bağlılığı idi. Axı bir adam bu qədər işi necə görə bilər?! Elə bu gün də Ustadın doğum günündə inanılmaz rəqəmə baxıb təəccübləni-

rəm. Sanki bu 75 ildə ömürə sığmayan işlər görüb, hamısı da fərqli, gözəl, qeyri-adi.

Beləliklə, rejissor Ramiz Həsənoğlunun 75 yaşı tamam olur. Və yubileylər həm də bir az hesabat istədiyi üçün mən qərribə şəkildə uşaqlığımı xatırladım. Bəlkə ona görə ki, Ramiz Həsənoğlu bu 75 illik həyatını və yaradıcılığını hər kəsin bioqrafiyasının, düşüncələrinin tərkibinə çevirə bilib. Əslində icimizi, ruhumuzu, babamızın, atamızın və bizim daxilimizdəki uşağiböyüyü ifadə edən mətndir; Mirzə Fətəlinin, Mirzə Cəlilinin, Əbdürrəhim bəy Haqverdiyevin, Hüseyn Cavidin, Anarın, Vaqif Səmədoğlunun və rejissorun mürciət etdiyi başqa müəlliflərin mətnləri. Ramiz Həsənoğlu özünü, qohumunu, qonşusunu, millətini ən çox əks etdirən, bəlkə ən çox ayıldan əsərləri seçib və bizə özümüzü göstərib. Uğurun əsas sirri budur! Axı oxucu-tamaşaçı hər zaman özünü axtarır sənətdə və özünəbənzəri görəndə buna ürekdən ağrıyır, təəssüflənir, güllür, kədərlənir...

Elə indinin özündə də hansısa dalda bir yerdə məhəllə arasında curların yığıldığı kafe sahibini dindirən, nişyə yeyənlərin əlindən dad döyər; lap “Ac həriflər” qəhrəmanı Həsən dayı kimi...

Bu günəcən oğlan evi elçiliyə aparmağa professor, bəd ayaqda dosent axtarır: “Evləri köndələn yar”ın balıq Nadiri kimi...

İnsanları xoş hadisələrdən daha çox bədlik, qorxu və problemlər birləşdirir; “Yaşıl eynəkli adam”dakı qohum-əqrəba kimi...

Hələ deputat olmaq sevdasına düşənlərin haray-həşirəndən danışmıram; “Ordan-burdan”ın Salman bəyi saydığı...

Bu siyahını, tezisləri və zamanın sıradan çıxarmadığı ideyaları o qədar sadalamaq olar ki... Bunlar haqda danışdıqca hər şey çox sadə görünür. Kənardan elə gəlir ki, burda fəvqəladə, qəliz bir iş yoxdu. Bəlkə təzə-təzə bu sənətin qulpundan yapışanlar - burda çətin nə var ki, mən də edə bilərəm - deyə düşünübler də. Amma zaman göstərib ki, o filmlərin, tamaşaların insanlara təsir gücü, sənətdə açdığı yol bambaşqadır.

Həm də müasir həyatda xeyli qərribə görünən Ramiz müəllimin öz işinə münasibətidir. Vaxtında Azərbaycan tələməkanında fantastik yeniliklər etmiş, həm özü, həm də ardıcılıarı üçün geniş üfüqlər, yeni istiqamətlər açmış adam o qədər soyuqqanlı və təvazö-kardır ki... Misal üçün, hələ Sovet dövründən türkçülük mövzusu yasaq olunanda Hüseyn Cavidin “Topal Teymur”unu çəkən rejissor, yaxud müstəqillik gələrgəlməz milli kimliyimizi anlatmağın vacibliyi aktuallaşanda “Fatehlərin divanı”nı yaradan sənətkar bu mənada xidmətlərindən danışıb özünü türkçü kimi, millət fədaisi kimi göstərməyə çalışmış. Görünür, növbəti sirr də elə bundadır... Reklamla məşğul olanda sənət kənarında qalır. Ramiz müəllimdən ötrü isə iş, proses, yaradıcılıq bütün başqa təfərrüatlardan daha vacibdir!

Bunu dəfələrlə izləmək imkanımız da olub. Anarın ssenarisində ekranlaşdırıldığı “Cavid ömrü” və “Sübhün səfiri” filmlərinin çəkiliş anlarına, “Ac həriflər” tamaşasının məşqindən fragmentlərə baxanda işə qoyulan enerjini təxmin edə bilirik. Yadımdadı, Vaqif Səmədoğlunun “Generalın son əmri” pyesinin quruluş prosesində iştirak edib “Diqqət, məşq gedir” adlı məqalə yazmışdım və o vaxt rejissor-aktyor münasibətləri haqda təsəvvürlərim dəyişmişdi. Eyni zamanda, xoşbəxtlikdən müəllifi olduğu “Sonuncu” əsərinin də məşqlərini yayından izləyə bildim. Və məhz Ramiz müəllimin sayəsində enerji mübadiləsinin, qızırğanmadan xərclənən ruhun, şövqün mütələq nəticə verəcəyinə inandım.

Ramiz Həsənoğlu bütün bu uğurlarını onu yetişdirən zaman və ailə ilə bağlayır. Anası, görkəmli aktrisa Ətəyev xanım Əliyeva, atası, teatr xadimi Həsən Mirzəyevin tərbiyəsi və böyüdüyü, təhsil aldığı mühit bu gün dilimizin özərinə, fikirlərimizin ən işıqlı məqamına çevrilmiş sənət əsərlərinin yaranması üçün təməl olub. Bütün bunlar, üstəgəl, təbiətin səxavəti - istedad, zəhmətkeşlik, cəsarət, iradə, şəxsiyyət və sənətkar olmaq üçün vacibdi. Amma deyilənlərin hamısından daha vacib olan Vətən sevgisidir. Ramiz Həsə-

noğlu tamaşaçısının diqqətini hansısa nöqsanlara çəkər, düşünərək güldürür, amma heç vaxt məsxərəyə qoymur onu, hardasa hüdürlər bir tərənin üstündən baxmır ona... Yanında durur, başın sıgallayır, yarasını sarıyır və bütün bunlarla xoşbəxt olur.

Bu günlərdə, yubiley ərəfəsində müxtəlif televiziya layihələrində Ramiz müəllimin illərlə birgə çalışdığı adamların onun haqqında necə ürəkəndən, böyük sevgilə danışdığını müşahidə edirəm. Hər kəsin tarixəsi var onunla bağlı. Həssaslıqından, qayğıkeşliyindən, mehriban münasibətindən, iş tələbkarlığından danışılır. Səbəbkar iş özü haqda deyilmiş yüksək, tərifi sözlərə təəccüblənir. O təəccübü ancaq belə yozsa bilirəm; bəs insan ayrı necə ola bilər, belə də olmalıdır da... Yəni Ramiz müəllim üçün yaşadıkları da, yaratdıqları da sadəcə həyatdı (atası dediyi kimi - Həyatdı da...) və o, ayrı cür yaşamağın yolunu da bilməyib...

Son günlərdə əlimdə olan gündəliklərini vərəqləyəndə də özüne qarşı təmkinli, sakit münasibətini görürəm. Bir məqam çox xarakterikdir. Atasının rəhmətə getdiyi günü təsvir edir, bu xəbərin gözlənilməzliyi, stress keçirməyi, itkinin ağırlığı və başqa hisslərindən danışır. Və birdən atasına müraciətlə bir neçə cümlə deyir... Və bu cümlələrdən biri: "Həyat yoldaşından nigarən qalma. Çalışaram işə yola salıb sonra da qarşılayım..." Bax, bu məqam mənim üçün sevimli rejissorun unudulmaz əsərlərini anlamaqdan ötrü açardı... Məni ata itkisindən keçirilən kədərin təsviri, həmin cümlələrdən əvvəl edilən üzrxahlıq həyəcanlandırmır. Məhz bu cümlə (Çalışaram işə yola salıb, sonra da qarşılayım...) həyəcanlandırır. Çox sadə bir ifadəylə təklilin, tənhalığın, övlad borcunun simvollaşdırılması... Hansısa pafoslu, yüksəkəndə deyilmiş vəd yox, məhz belə, adi, gündəlik məsələ kimi dilə gətirilən plan...

Axı sənətkar təkcə yaratdıqları ilə deyil, həm də öz ömrü ilə inandırılmalıdı tamaşaçısını. Bu mənada təsadüfi deyil ki, öz işləri haqda həmişə tələbkarlıqla danışan Ramiz müəllim məhz "Nigarənçilik" tele-ta-

maşasından söz düşəndə məmnunluğunu gizlətmir. Dahi Mirzə Cəlilin hekayələrinin motivləri ilə Anarın yazdığı ssenari əsasında çəkdiyi ekran əsəri sanki onun bütün ideyalarının cəmidir. Elə bu yubiley günlərində əsərə yenidən baxıram və başa düşürəm ki, "Nigarənçilik" üç böyük maarifçinin - Mirzə Cəlilin, Anarın və Ramiz Həsənoğlunun düşüncələrinin üst-üstə düşdüyü məqamdı... Elə bu ideyanın davamı kimi, Hüseyn Cavid ("Cavid ömrü"), Mirzə Fətəlini ("Sübhün səfiri") özünəməxsus şəkildə tamaşaçısına anlatması xüsusi qeyd edilməlidir. Məhz bu qədirşünaslığı onu bugünkü məqama çatdırıb; keçmiş saygısı və yeni gələn nəsillərə həssas, qayğıkeş münasibəti...

Yadımdadı, YUĞ teatrında "Sonuncu" tamaşasını qururdu. Qəhrəmanım Əlisəhbət Qələndərli gənc teatrşünasla söhbətində gileylenir: "Oğlum, mən cavan olanda yaşlıların zəmanəsi idi, qocaldım, indi də cavanların zəmanəsidir. İndi qocayam, "cavanlara yol açmaq" deyə-deyə süpürüb atırlar bizi... Mən balet oynayan deyiləm axı, aktyoram..."

Ramiz müəllimin məhz bu anı - aktyorlar Fərhad İsrailovla Hikmət Rəhimovun dialoqunu necə həyəcanla, kövrələrkə məşq etməsi heç yadımdan çıxmır. Qərribədi ki, hər dəfə tamaşadan sonra müxtəlif yaşlı sənət adamları məhz bu sözlərdən təsirləndiklərini deyirdilər bizə... Bunun özü də detallı görünür. Ramiz müəllimin məşqdə, tamaşaçının zalda kövrəlməsi. Axı gənclər üçün meydana - bir vaxt "Sabah" Birliyi yarıdan Ramiz Həsənoğlu özü köhnəni "süpürüb atmaqla" yox, köhnədən ibrət götürməklə gətirib bütün yenilikləri...

Və mən bu gün Ramiz müəllimin yubileyində bütün sadaladığım və yazıya gətirmədiyim dəyərli işlərin DAVAMINI diləyirəm! Əlini zamanın və tamaşaçının nəbzindən ayırmayan sənətkar bu günün də sözünü mütləq deməli və deyəcək! Biz gözlərimizi ekrana zilləyib gözləyirik, Ustad! Yubileyiniz mübarək olsun!